

Kristupas Klabonas: gyvenimo ir kūrybos bruožai

JÜRATĖ TRILUPAITIENĖ

Kultūros, filosofijos ir meno institutas, Saltoniškių g. 58, LT-08015 Vilnius

El. paštas: kfmf@kfmf.lt

Straipsnyje daromos išvalgos, paaiškinančios K. Klabono kūrybos ypatumus ir sąsajas su to meto muzikinės estetikos naujovėmis, nagrinėjami K. Klabono gyvenimo ir kūrybos bruožai. Naujai surasta archyvinė medžiaga papildo turimas žinias apie XVI–XVII a. sandūroje Abiejų Tautų Respublikos valdovų rūmuose dirbusį kompozitorių ir atlikėją.

Raktažodžiai: XVI–XVII a. Lietuva, Abiejų Tautų Respublika, Kristupas Klabonas, Karališkoji kapela

Senosios Lietuvos muzikinės kultūros istorijoje apstu didesnių ir mažesnių baltų dėmių, nežinomų faktų, pamirštų kūrėjų. Tai pasakytina ir apie XVI–XVII a. laikmetį. Kadangi didžioji dalis archyvinės medžiagos negrįžtamai prarasta, nebeįmanoma atskleisti aiškaus, išsamaus muzikinio gyvenimo vaizdo, deramai įvertinti kūrybinio palikimo. Ilgainiui tyrėjų darbuose atsirado įvairių hipotetinių prielaidų, skirtingų interpretacijų bei vertinimų, o atskirais atvejais netgi klaidų. Kita vertus, kasmet intensyvėjant tyrimams surandama naujų, nežinomų archyvinių šaltinių. Taip pamažu plečiantis kultūrinių tyrimų laukui tikslinamos ir gausinamos muzikos istorijos žinios.

Šio straipsnio tikslas – atskleisti XVI–XVII a. LDK ir Lenkijos valdovų kapeloje dirbusio kompozitoriaus ir atlikėjo Kristupo Klabono (Christophorus, Christopherus, Christoff, Clabon, Klawon, Regiomontanus apie 1545–po 1616) gyvenimo ir veiklos bruožus, išryškinant kai kuriuos svarbius aspektus, lėmusius muzikinės kūrybos įvairovę bei kūrybos ypatumus.

Apie K. Klaboną daugiausia rašė lenkų muzikologai ir kultūros istorikai¹. Jų pastangomis yra publikuota ir dalis jo kūrybinio palikimo².

Kaip minėta, istoriografijoje pateiktos žinios apie K. Klaboną ne visada sutampa, yra prieštaravimų, nutylėjimų, ne visada pateikiamos argumentuotos išvados vienu ar kitu klausimu. Daug abejonių kelia muzikologų darbuose nurodomos skirtingos kompozitoriaus biografijos datos. Į tyrimų lauką nepatenka kai kurie XIX ir XX a. pradžioje paskelbti archyviniai dokumentai bei straipsniai, nušviečiantys svarbius K. Klabono biografijos, ir ne tik, faktus.

Apie K. Klabono veiklą daugiausia žinių išliko iš kūrybingiausio jo gyvenimo laikotarpio, sietino su tarnyste valdovų rūmuose. Statistinio pobūdžio duomenų apie tai suteikia valdovų

¹ S. Tomkowicz, *Materiały do historyj stosunków kulturalnych w XVI w. na dworze królewskim polskim*, Kraków, 1915; Z. Jachimecki, *Wpływy włoskie w muzyce polskiej*, Kraków, 1911; A. Szwejkowska, *Przeobrażenia w kapeli królewskiej na przelomie XVI i XVII w.*, *Muzyka*, 1986, Nr. 2(48); E. Głuszczyńska, *Muzyka nadworna ostatnich Jagiellonów*, Kraków, 1988; K. Morawska, *Renesans, 1500–1600*, t. II: *Historia muzyki polskiej*, Warszawa, 1994.

² K. Klabon, *Pieśni Kaleopy słowieńskiej*, transkr. Z. M. Szwejkowski, *Muzyka w dawnym Krakowie*, Kraków, 1964; K. Klabon, *Kyrie paschale, The Organ Tabulature of Warsaw Musical Society, Antiquitates Musicae in Polonia*, Warszawa-Graz, 1986, t. 15.

raštinių knygų įrašai, kuriuose dažniausiai buvo nurodoma išmokėta pinigų suma, vietovė, kur tai buvo padaryta, bei muziko užimama padėtis Karališkojoje kapeloje. Šios žinios leidžia atkurti asmens biogramą, tačiau mažai pasako apie pačią muziką bei kūrybą.

Abiejų Tautų Respublikos valdovų raštinės dokumentai (Archiwum Skarbu Koronnego. Rachunki Królewskie) yra saugomi Lenkijos Centriniam senųjų aktų archyve (Archiwum Główn Akt Dawnych). Šia medžiaga rėmėsi daugelis Lenkijos mokslininkų, rašydami apie Karališkojoje kapeloje dirbusius muzikus, jie paskelbė labai daug dokumentinių išrašų apie Karališkąją kapelą ir K. Klaboną³.

Neišliko duomenų apie K. Klabono gimimo vietą bei kilmę. Pirmosios apčiuopiamos žinios apie jį gali būti siejamos su žymiu vengrų kilmės liutnininku ir kompozitoriumi Valentinu Bakfarku (1507–1576), XVI a. viduryje dirbusiu valdovų rūmuose.

V. Bakfarkas, būdamas dosniai apmokamas ir aukštai vertinamas Žygimanto Augusto liutnininkas, palaikė glaudžius ryšius su Prūsijos kunigaikščiu Albrechtu, lankėsi pas jį Karaliaučiuje. Ano meto papročiu liutnininkas ne kartą kreipėsi į kunigaikštį prašydamas įvairių paslaugų. Pavyzdžiui, prašė priimti dirbti staliumi savo žmonos brolių (Bakfarkas buvo vedęs iš kilmingos lietuvių šeimos kilusią Kristiną Narbutaitę).

1554 m. viename iš šešių žinomų V. Bakfarko laišku Prūsijos kunigaikščiui, rašytų Vilniuje, liutnininkas prašė atsiųsti jam berniuką, linkusį į muziko profesiją, kurį išmokius būtų atsidėkota kunigaikščiui už kažkokią neįvardytą paramą. Iš kito laiško, rašyto 1555 m. kovo 17 d. Vilniuje, aiškėja, kad mokinys pas mokytoją atvyko vasario 10 d., ir V. Bakfarkas pažadėjo kunigaikščiui dėti didžiules pastangas, kad šis įgytų gerą profesinį pasirengimą⁴. Visų pirma jį reikėjo išmokyti puikiai groti liutne.

Liutnė tuo metu buvo itin populiarius instrumentas, ji laikyta harmonijos, esančios kosmoso priežastimi, simboliu⁵. Tokia estetinė nuostata buvo būdinga ir V. Bakfarko pažiūroms. Minėtuose V. Bakfarko laiškuose mokinys neįvardijamas, tik aiškėja, kad jis atvyko iš vokiškos kultūros šalies, nes nurodoma, jog čia, Vilniuje, vokiškos mados rūbai jam nelabai tinka ir mokinys nuolankiai prašo geros gelumbės sudurtėliui ir porai kelnių⁶.

Manoma, kad šis iš Prūsijos atvykęs V. Bakfarko mokinys buvo K. Klabonas⁷. Tokia hipotetinė prielaida turi pakankamai tvirtą pagrindą, nes vėliau Karališkosios raštinės knygose K. Klabonas įvardijamas ir pagal kilmės ar atvykimo vietovę – Regiomontanus. Kai kuriuose Karališkosios raštinės knygų įrašuose yra minimas *niemieczech Christoph*, kuris taip pat identifikuojamas su K. Klabonu⁸.

Tad netiesiogiais šaltiniais remiantis, galima manyti, jog būsimasis kompozitorius gimė ir augo Rytų Prūsijoje, jaunystėje atvyko į Vilnių ir čia mokėsi groti liutne bei komponuoti. Istoriografijoje nurodoma, kad K. Klabonas gimė apie 1550 metus⁹. Vis dėlto, nustatant gimimo datą, tikslinga atidžiau įvertinti V. Bakfarko minėtuose laiškuose pateiktą informaciją, kur nurodyta, jog mokinys pas jį atvyko 1555 m. pradžioje (vasario mėn.). Kažin ar vos penkerių metų vaikas galėjo būti iš Karaliaučiaus išsiųstas į Vilnių prieš tai įvertinus jo muzikinius

³ E. Głuszczy-Zwolińska, ten pat; S. Tomkowicz, ten pat.

⁴ J. Trilupaitienė, Valentinas Bakfarkas Lietuvoje, *Menotyra*, 1984, Nr. 12.

⁵ R. H. Wells, Lute symbolism in the Renaissance Lute Rose, *Early Music*, 1981, vol. 9, No. 1, Oxford University Press, p. 33.

⁶ Plačiau: J. Trilupaitienė, ten pat.

⁷ O. Gombosi, Valenty Bekfark w Polsce, *Muzyka*, 1926, Nr. 6.

⁸ E. Głuszczy-Zwolińska, ten pat, p. 116.

⁹ Klabon Christopherus, *Encyklopedia muzyczna*, kłl, Kraków: PWM, 1997, p. 96.

gebėjimus. Ir kažin ar toks vaikas galėjo pareikšti savo nuomonę apie madas ir spręsti, kokie rūbai madingi bei dėvimi Karaliaučiuje ar Vilniuje, kuo jie skiriasi, taip pat išmanyti apie medžiagos kokybę. Manytina, kad K. Klabono gimimo data turėtų būti bent penkeriais metais ankstesnė – apie 1545 metus. Tai patikslina ir V. Bakfarko biografijos žinias, nes, kaip aiškėja iš jo rašytų laišku Prūsijos kunigaikščiui, tuo metu jis gyveno ne kur kitur, o Vilniuje. Istoriografijoje tai dažnai nutylima.

Kaip nurodo įrašai minėtose Karališkosios raštinės knygoje, K. Klabonas drauge su Stephanu Rederiu, Simonu Trubiczkiu, Bartholomeus Kecheriu, Thomu Sędecziu, Scfimeku, Bartholomeus Zingieriu bei Leonardu Jankowskiu 1565 m. sausio 6 d. buvo priimtas į Žygimanto Augusto rūmų kapelos jaunuolių dainininkų grupę¹⁰. Po kurio laiko jis įrašytas kaip instrumentalistas.

Priimtas į kapelą K. Klabonas sėkmingai kilo karjeros laiptais. 1585–1586 m. Karališkosios raštinės knygoje jo pavardė yra muzikų sąrašo pradžioje ir, skirtingai nei visi kiti, muzikas pagarbiai įvardytas ponu.

1592 m., pakitus atlyginimų mokėjimo muzikams tvarkai, išmokos muzikams buvo skirtos „...pagal jo Didenybės pono Lietuvos kanclerio [t.y. Leono Sapiegos] nurodymą“. Šiame sąrašo K. Klabonas nurodomas pirmasis ir vienintelis iš visų vėl pagarbiai pavadintas ponu¹¹. Šis įrašas liudija L. Sapiegos tam tikrą svarų vaidmenį tvarkant Karališkosios kapelos reikalus, jo kompetenciją muzikos srityje.

Tai, kad tuo metu kapelai vadovavo K. Klabonas, galima spręsti iš 1593 m. birželio 12 d. jo paties įrašo Karališkosios raštinės knygoje, kurį paskelbė A. Szweykowska: „Ja Christophery Clabon starszy nad capella Jeo Kro Msci“¹². Apie 1595 m. ženkliai pakito kapelos sudėtis ir tam įtakos galėjo turėti viešnagės Švedijoje metu patirti įspūdžiai bei ten vykusios Zigmanto Vazos karūnacijos išskilmės, kurių ceremonialas ir bendra rūmų muzikinė kultūra praturtino svečių akiratį. Mat tik grįžus iš Švedijos, į Karališkąją kapelą buvo pakviesta grupė muzikų iš Italijos.

1599 m. Karališkosios raštinės knygos skirsnyje „Musicis italis et polonis“ pirmasis įrašas „D-o Chr[ist]ofero Clabonio Seniori“ liudija jį tuo metu dar vadovavus kapelai, kurioje dirbo 37 muzikai (6 diskantai, 2 sopranai, 2 altai, 5 tenorai, 4 bosai, 3 vargonininkai(?), 5 trambonistai, 4 kornetistai, 3 ar 4 smuikininkai ir neįvardytas muzikas)¹³.

Neabejotinas K. Klabono autoritetas išliko netgi atvykus didelei italų muzikų grupei ir išaugus kapelos sudėčiai iki 38 asmenų. Jis dar kurį laiką buvo šios kapelos vadovu¹⁴.

Kaip kapelos vadovas ar vyresnysis K. Klabonas paskutinį kartą minimas 1561 m., o vėliau kapela tarsi dalijama į dvi dalis. K. Klabonas paliekamas lenkiškosios, t. y. vietinės, muzikų grupės vadovu, ir tai gali būti paaiškinama ir repertuaro, ir profesinio pasiruošimo skirtumais, nes naujai atvykę italų muzikai dokumentuose įrašyti atskiroje grafoje. Nuo 1602 m. visos kapelos vadovu tampa italas Giulio Cesare Gabussi¹⁵, kaip dainininkas ir kompozitorius turėjęs didžiulį autoritetą. Jo bažnytinės muzikos kūriniai buvo nurodomi kaip sektinas pavyzdys, atitinkantis Visuotinio Tridento bažnytinio susirinkimo nuostatas.

K. Klabonas tarnavo net trimis valdovams: Žygimantui Augustui, Steponui Batorui ir Zigmantui Vazai. Su dvariškiais jam teko dažnai lankytis įvairiuose Lietuvos bei Lenkijos

¹⁰ S. Tomkowicz, ten pat, p. 124.

¹¹ A. Szweykowska, ten pat.

¹² A. Szweykowska, ten pat.

¹³ A. Szweykowska, ten pat.

¹⁴ Anna i Zygmunt Szweykowsci, *Włosi w kapeli królewskiej polskich Wazów*, Kraków: Musica iagellonica, 1997, p. 38.

¹⁵ A. Szweykowska, ten pat.

miestuose. Kaip Karališkosios kapelos narys 1593–1594 bei 1598 m. viešėjo Stokholme, jam teko muzikuoti per valdovo karūnaciją bei kitas iškilmes.

Šias kuklias, lakoniškas žinias apie K. Klaboną papildė keli reikšmingi, chronologiškai artimi, tačiau jo biogramoje neatspindėti faktai. 1580 m. K. Klabonas buvo priimtas į Šv. Onos draugiją Vilniuje, kurios knygoje yra įrašas „Ego Christophorus Clabon Prefettus Musicorum SR Mtis fluic Sanctae Societati Beatae Anne (...) Anno Dni – 1580“. Vėliau prie jo pavardės atsirado prierašas „mortuus“¹⁶. Tarp Šv. Onos draugijos narių buvo Simonas Brzeziny, garsus Vilniaus katedros kantorius, Joannes Skarga, prie kurio pavardės taip pat yra prierašas „mortuus“, ties Augustino Rotundo pavarde yra nurodyta tiksli mirties data – „mortus 20 marcij 1582“. Į broliją buvo priimtas žymus kapelos muzikas Fransas Maffonas, pažymint, jog šis asmuo – italų vargonininkas. Tarp įrašytų į broliją narių yra gerai žinomų ir nežinomų asmenų¹⁷. Prie kai kurių pavardžių esantys prierašai „mortuus“ liudytų, jog šie asmenys visą laiką buvo šios draugijos nariai ir palaikė su ja nuolatinį ryšius.

Antras reikšmingas faktas buvo tai, kad Kristupui Klabonui (Krzysztofowi Clabonowi), Karališkosios kapelos vadovui, 1584 m. balandžio 20 d. karaliaus Stepono Batoro nurodymu buvo perduotas šalia Vilniaus esantis Gūrių dvaras¹⁸. Tai labai įdomi detalė, ne tik liudijanti valdovo, kaip mecenato, kaip darbdavio, norą parūpinti materialinį gerbūvį nusipelnusiam muzikui, ne tik atskleidžia K. Klabono kasdienės buities aplinką, bet taip pat suteikia vertingų etnografinių žinių apie XVI a. Lietuvos dvarus.

Gūriuose buvo didelis dvaras, kuriame stovėjo keletas gyvenamųjų namų ir nemažai įvairios paskirties ūkinių pastatų: svirnas, rūsys, tvartai ir kt. Minėtame apraše nurodoma statinių būklė: kiek juose buvo langų, kiek koklinių krosnių, mūrytų bei drėbtų iš molio kaminų, kokie langų bei durų užraktai ir vyriai, minimos indaujos, spintos, lovos ir kt. Šiam dvarui priklausė ir keli aplinkiniai kaimai: nenurodyto pavadinimo pakeliui į Vilnių esantis kaimas, kuriame buvo auginamos daržovės, ir kiti trys kaimai – Rudaminos, Sokoyłayczyce, Puchowice (juose gyveno atitinkamai 30, 61 ir 9 neturtingų valstiečių šeimos). (Paskutinių dviejų kaimų pavadinimų nepavyko surasti informaciniuose leidiniuose ir nustatyti jų lietuviškus pavadinimus arba juos identifikuoti.) Šiam dvarui taip pat priklausė mūrinis namas Pilies gatvėje Vilniuje priešais Šv. Jonų bažnyčią. Tad K. Klabono pajamos iš šio kilnojamojo ir nekilnijamojo turto turėjo būti didelės.

Karališkosios kapelos muzikai dažnai būdavo pamaloningai įvairiomis dovanomis bei papildomomis pinigėmis išmokomis. Jų materialinė padėtis buvo gera ir lyginant su kitų profesijų atstovais – jiems dažnai buvo mokamas didesnis atlyginimas. Papildomas išmokas muzikai gaudavo ne tik iš valdovo, bet ir iš jo žmonos disponuojamų lėšų. Pavyzdžiui, ne vieną muziką yra apdovanojusi Žygimanto Augusto žmona Barbora Radvilaitė bei kitos valdovės¹⁹. Kaip nurodoma Karališkosios raštinės knygoje, „Iš malonės“ muzikai gaudavo papildomai pinigų vynui, vaistams, skolų apmokėjimui, įvairių iškilmių proga ir netgi savo namų statybai Vilniuje²⁰. Žymiausi muzikai turėjo po kelis namus skirtingose vietose: Aleksandras Pesenti Vilniuje²¹, Jasynczycas – Krokuvoje ir Vilniuje²².

¹⁶ Šv. Onos draugijos knyga, *Lietuvos istorijos archyvas*, f. 1135, ap. 4, Nr. 472.

¹⁷ Ten pat.

¹⁸ Z. Gloger, *Opisy majątkowe (inventarze) na Litwie w XVI wieku, Z wieku Mikołaja Reja*, Warszawa, 1905.

¹⁹ E. Głusz-Zwolinska, ten pat, p. 37.

²⁰ E. Głusz-Zwolinska, ten pat, p. 46–47.

²¹ J. Kurczewski, *Kościół zamkowy czyli katedra wileńska*, Wilno, 1910, t. 2, s. 66.

²² E. Głusz-Zwolinska, ten pat, p. 51.

Kai kuriuos K. Klabono biografijos faktus galima lyginti su jo mokytojo V. Bakfarko gyvenimo įvykiais. Pavyzdžiui, Lietuvos istorijos archyvo Senųjų aktų fonde saugomas dokumentas, kuriame nurodyta, kad 1559 m. V. Bakfarkas įsigijo Vilniuje to laikmečio supratimu labai prabangų mūrinį namą vokiečių gyvenamame rajone, netoli Šv. Mikalojaus bažnyčios²³.

Akivaizdu, kad K. Klabonas buvo pasiturintis ir aukštai vertinamas Karališkosios kapelos muzikas. Kaip minėta, dar prieš 1565 m. pradėjęs darbą Žygimanto Augusto rūmų kapelos jaunuolių giedotojų grupėje, nuo 1565 m. jis jau buvo priskirtas prie instrumentalistų, grojančių pučiamaisiais instrumentais. Tikėtina, kad tuo pat metu jis buvo ir liutnininkas (tai patvirtina prielaidą, jog jis buvo V. Bakfarko mokinys).

Tarnaudamas Stepono Batoro kapeloje jis vadovavo muzikams ir užėmė aukštas pareigas. Iš S. Batoro valdymo metų žinių ir apie kapelą išliko nedaug. Tačiau vienas dokumentas liečia ne tik K. Klaboną, bet suteikia žinių apie kapelą – tai registras, kuriame nurodyti po S. Batoro mirties grąžinti į išdą muzikos instrumentai, priklausę ne atlikėjams, o valdovui²⁴. Šiame dokumente inventorizuojami ir išvardijami įvairiausi daiktai, namų apyvokos reikmenys. Minėtame registre, kuris buvo sudarytas po S. Batoro mirties (mirė 1586 m. gruodžio 12 d. Gardine), paskutiniajame skyriuje „Muzikos instrumentai, kurie buvo priskirti ponui Kristupui Klabonui [orig. Chrystofie Clabonie] vyresniajam muzikui ir pas kitus muzikus Gardine buvo, yra aptarti [orig. *opowiedziane*] ir išduoti atiduoti“ tarp muzikos instrumentų buvo nurodyti maži kilnojami vargonėliai (*regał*), didelis klavesinas (*klavicimbal*), dėžutė su smuikais, maža skrynelė, kurioje buvo keletas pučiamųjų instrumentų, taip pat įvairių trombonų, vienas didelis ir trys maži kornetai. Šie duomenys papildo žinias apie Karališkosios kapelos sudėtį. Nurodytos ir šešios muzikinių rankraščių knygos, kurios nėra bent kiek detaliau aprašytos. Tai galėjo būti įvairių kūrinių rinkiniai. Sprendžiant iš pateikto aprašo, kapelos repertuaras turėjo būti įvairus ir turtingas. Žinia, paskutiniaisiais S. Batoro valdymo metais kapeloje tarnavo 11 pūtikų²⁵.

K. Klabono, kaip kompozitoriaus, užduotys visų pirma sietinos su valdovui bei šaliai svarbių įvykių paminėjimais. Siekiant parodyti iškilmių išskirtinumą, buvo kuriamos eilės, pasaulietiniai bei originalūs bažnytinės muzikos kūriniai.

Iš pasaulietinės K. Klabono kūrybos išliko dainų ciklas poeto Stanisłowo Grochowskio tekstu *Pieśni Kaleopy Słowieńskiej na terażniejsze pod Byczyną zwycięstwo*, dedikuotas Zigmuntui Vazai²⁶.

Kalbant apie K. Klaboną, reikia atkreipti dėmesį į tai, kad tai buvo vienas iš nedaugelio kompozitorių, kuris išsilavinimą įgijo savos valstybės, savo darbdavio aplinkoje. Tarp tokių kūrėjų iš dalies galima būtų paminėti Milalojų Gomulką (Gomolca, apie 1535–po 1591), kuris 1545 m. buvo priimtas į Karališkosios kapelos jaunuolių giedotojų grupę. Manoma, kad jam tuo metu galėjo būti apie 13 metų. Nuo 1548 m. groti pučiamaisiais instrumentais M. Gomulką mokė žymus karališkosios kapelos pedagogas ir atlikėjas Janas Klausas²⁷.

1563 m. M. Gomulka paliko Karališkąją kapelą. Ir jam dirbant kapeloje, ir vėliau nėra net užuominos, kad jis ką nors būtų bandęs kurti. Tik po 17 metų, 1580 m., Krokuvoje buvo išleistas garsus jo psalmynas *Melodiae na psalterz polski, przez Milolaia Gomólke uczynioné*.

²³ Lietuvos istorijos archyvas, Senųjų aktų fondas Nr. 5333, ap. 101.

²⁴ *Pamiętniki do historyi Stefana króla Polskiego*, przez Edwarda Hr. Raczyńskiego, Warszawa, 1830, p. 165.

²⁵ A. Szwejkowska, ten pat, p. 17.

²⁶ [Klabon] *Pieśni Kaleopy Słowieńskiej na terażniejsze pod Byczyną zwycięstwo*, Kraków, 1588. (Leidiny žuvęs.)

²⁷ M. Perz, *Mikołaj Gomółka*, Warszawa, 1981, p. 85.

Lyginant M. Gomulkos ir K. Klabono kūrybą galima pastebėti, jog M. Gomulkos darbai nepasižymėjo įvairove. Tai buvo konfesinių utilitarinių poreikių skatinama kūryba – Jano Ko-chanowskio verstų psalmių tekstais sukurtos giesmės. Tuo tarpu fragmentiškai išlikęs K. Klabono kūrybinis palikimas liudija braižo įvairovę, tam tikrų naujovių paieškas, įvairiapusį jo profesinį pasirengimą, ir tai galima paaiškinti tuo, jog jis mokėsi pas gerai muzikos profesiją išmanantį liutnės virtuozą ir kompozitorių V. Bakfarką. M. Gomulkos „universitetai“ buvo kur kas kuklesni.

K. Klabonas tikriausiai sukūrė nemažai kūrinių, bet viena svarbesnių priežasčių, kodėl tik labai maža dalis iš to laikotarpio kūrybos išliko iki mūsų dienų, buvo ta, kad darbdaviai ir mecenatai nesirūpino ir neskaitino natų leidybos dėl objektyvių priežasčių: spausdintų natų poreikis buvo menkas. Nedideli miestai, silpnas miestiečių luomas, ne itin platus ir gausus didikų rūmų tinklas, – visa tai nepritraukė natų spaustuvinių į LDK sostinę. Atskiruose miestuose buvo išspausdinti tik vienbalsiai protestantiški ir katalikiški giesmynai. Niekada nebuvo spausdinamos instrumentinės muzikos natos. Precizikos ir sudėtingesnės natų spausdinimo technikos reikalaujantys kūriniai buvo spausdinami Krokuvoje ar kituose Vakarų Europos miestuose²⁸. Tad ir K. Klabono bei kitų kompozitorių kūrybai buvo lemta kurį laiką gyvuoti tik rankraščiuose, kurie ilgainiui žuvo.

Bene ryškiausi iki mūsų dienų išlikę tik keli K. Klabono kūrybos puslapiai atspindi pasaulietinės ir bažnytinės muzikos žanrus. Savitas proginis K. Klabono kūrinys – minėtas 6 dainų ciklas *Pieśni Kaleopy Słowieńskiej Na terażniejsze pod Byczyną zwyciestwo* (1 pvz.). Nesudėtingos faktūros keturbalsės giesmės, *nota contra nota* kompozicinė technika, balta menzūrinė notacija – įprastas to meto muzikinės kalbos žodynas. Jis būdingas Abiejų Tautų Respublikoje dirbusių kompozitorių pasaulietinei vokalinei muzikai. Kaip išskirtinį bruožą K. Klabono sukurtų dainų cikle galima pažymėti tridalią metrą ir dainose pasikartojančius ritminius darinius. Atkreiptinas dėmesys į itin visais atžvilgiais paprastą, nesudėtingą dainų melodinę struktūrą.

Daugumos dainų metroritmika atliepia literatūrinio teksto kirčius. Kiekviena poetinio teksto eilutė turi skirtingą melodinį piešinį, tačiau ciklo visuma, jo struktūriniai ypatumai artimi antikinės poezijos bruožams, kur melodinė sandara paklūsta tekstui. Kaip pažymi K. Morawska, tai lenkų muzikoje nėra tyrinėta²⁹. Tokį K. Klabono pasirinkimą galima priskirti kūrybiniams ieškojimams, pastangoms sekti muzikos estetikos naujoves ir pritaikyti šiam kūriniui rečituojamą pobūdį, vis aiškiau pastebimą žymiųjų Italijos meistrų kūryboje, kurie siekė atgaivinti antikinių dramų muziką ir rašė kūrinius balsui su instrumentiniu pritarimu taip atrasdami *secunda practica* stilišką.

1 pvz. K. Klabonas. *Pieśni Kaleopy Słowieńskiej V* ciklo daina (iš: K. Morawska, *Renesans 1500–1600*, Warszawa, 1994)

The image shows a musical score for voice and lute. The top system is for the voice (Vocę) and the bottom system is for the lute (Lauto). The lyrics are in Polish. The first system of the voice part has the lyrics: "Gło-snym zwy-cię-stwem gło-sna Ka-li-o-pe mo-ja." The second system of the voice part has the lyrics: "czas iść do het-mań-skich drzwi śla-wne-go po-dwo-ja." The lute part consists of two systems of chords and rhythmic notation.

²⁸ J. Trilupaitienė, Natų leidyba Lietuvos XVI–XVII a. muzikinio gyvenimo kontekste, *Knygotyra*, 1998, Nr. 25(32).

²⁹ K. Morawska, ten pat, p. 259.

Kalbant apie K. Klabono dainų ciklo ypatumus, reikia prisiminti jo mokytojo V. Bakfarko kūrybinius ieškojimus ir estetines pažiūras. Atvykęs iš Italijos V. Bakfarkas labai aiškiai perteikė tas naujoves, kuriomis domėjosi, kurių ieškojo to meto Italijos mąstytojai. Buvo atidžiai studijuojami antikos autorių veikalai apie muziką, remiamasi jų darbais. Pamiršta senovės graikų muzika jiems buvo siektinas tikslas ir dažnų diskusijų objektas.

V. Bakfarkas taip pat aukštino antikinį meną, žinojo žymiausių autorių darbus. Visa tai jis galėjo perteikti savo mokiniui. Rečitavimas, deklamacija liutnei pritariant atliepė estetinę mintį. Kaip tik toks buvo K. Klabono dainų ciklas, kuris neabejotinai buvo atliekamas solo liutnei pritariant, nors pats kūrinys, kaip minėta, buvo išspausdintas keturbalsės faktūros. Čia tenka pažymėti kelias aplinkybes, lėmusias tokią pasirinkimą. Pirma, Abiejų Tautų Respublikoje natų leidyba buvo ribota – spausdinami visuomenėje atgarsio sulauksiantys ar jos poreikius tenkinantys kūriniai. Antra, instrumentinė muzika labai ilgai nebuvo spausdinama. Vienintelė išimtis 1565 m. Krokuvoje, Lazaro Andrisovičiaus (Andryśowicz Łazarz) spaustuvelyje, išleista V. Bakfarko *Harmoniarum musicarum in usu testudinis factarum tomus primus*³⁰. Tad norint išleisti K. Klabono dainų ciklą ir taip pašlovinti nugalėtoją, teko kūrinių publikuoti įprasta balta menzūrine notacija, kuria buvo spausdinami beveik visi natų leidiniai.

Tą patį galima pasakyti ir apie liutnininko bei kompozitoriaus Diomedo Cato (prieš 1570–po 1607), kurį laiką dirbusio Zigmanto Vazos rūmuose, išspausdintas giesmes *Rytmy Łacinskie Dźiwnie Sztuczne*. Pirmasis leidimas pasirodė Krokuvoje 1606 metais. Pakartotinai šis giesmių rinkinys buvo išspausdintas kitais, 1607 m., ir tai liudija jo paklausą ir populiarumą³¹. Yra manoma, kad šio rinkinio giesmės buvo atliekamos liutnei pritariant. Tačiau, kaip minėta, jos buvo išspausdintos keturbalsės vokalinės faktūros. Fragmentiškos nuotrupos liudija, jog K. Klabonas buvo vertinamas kaip solistas.

Apie K. Klabono su liutne atliekamas dainas savo veikaluose yra pažymėjęs žymus poetas Janas Kochanowski, todėl didelė tikimybė, jog muzikas kūrė ir atliko dainas šio poeto tekstais³². Pritardamas liutne jis rečitavo ar dainavo J. Kochanovskio tekstu sukurtą kūrinių *Epithalamion* Jano Zamoyskio vestuvių iškilmėse. Dainuoti liutnei pritariant K. Klabonas mielai buvo kviečiamas ir į kitų didikų rūmus³³.

Kada 1611 m. birželio 13 d. po beveik dvejus metus užsitęsusio Smolensko apgulimo Zigmanto Vazos kariuomenė užėmė miestą, ši pergalė buvo švenčiama abiejose sostinėse. Iškilmėse Vilniuje ir Varšuvoje dainavo K. Klabonas³⁴. 1577 m. su liutnės pritarimu sukurta daina *Orpheus sarmaticus*, skirta 1578 m. vykusioms tetralizuotoms iškilmėms „Odprawy posłów greckich“³⁵.

Jeigu būtų buvusios tik K. Klabono *Piesni Kaleopy Słowieńskiej*, gal ir keltų abejonių kompozitoriaus profesiniai gebėjimai, tačiau muziko kūrybos įvairovę liudija išlikęs mišrių ciklo fragmentas, kuris buvo perrašytas į vargonų tabulatūrą (2 pvz.)³⁶. Šios mišrios sukurtos panaudojant ilgų ritminių verčių natas *cantus firmus* technika. Melodinės linijos struktūra ženkliai skiriasi nuo jau minėto 6 dainų ciklo. Ji yra pakankamai judri, koloruota ir galbūt

³⁰ Valentini Greffi Bakfarcii Pannonii, *Harmoniarum Musicarum in usum testudinis fractarum*, Cracoviae, M. D. LXV.

³¹ Vienintelis žinomas 1607 m. leidinys saugomas Lietuvos istorijos instituto bibliotekoje, sygnat. 334.

³² K. Morawska, ten pat, p. 305.

³³ F. Siarcynski, *Obraz wieku panowania Zygmunta III*, Lwów, 1828, p. 80.

³⁴ Ten pat.

³⁵ K. Morawska, ten pat, p. 99, 305.

³⁶ Ten pat, p. 154–155.

rodo polifoninės faktūros panaudojimą šiame kūrinyje. Tai visiška priešingybė anksčiau minėtam dainų ciklui. Tačiau kadangi žinoma tik tabulatūrinė K. Klabono mišių fragmento versija, sunku ką nors pasakyti apie patį kūrinio pirmavaizdį.

2 pvz. K. Klabonas. *Kyrie* iš vargonų tabulatūros (iš K. Morawska, *Renesans 1500–1600*, Warszawa, 1994)

K. Klabono mišių *Officium Sancta Maria* (3 pvz.) žinomas tik viršutinis balsas, įrašytas rankraštyje, kuris šiandieną saugomas Krokuvos katedros kapitulos archyve³⁷.

³⁷ *Musicalia Vetera*, Katalog tematyczny rękopiśmiennych zabytków dawniej muzyki w Polsce, Kraków, 1974, tom I, z. 4.

